

Temanotat

Usbekistan: Utreisebestemmelser og arbeidsutvandring

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Usbekistan: Utreisebestemmelser og arbeidsutvandring

SUMMARY

This report provides information regarding Uzbek border crossing regulations. It also details the situation of Uzbek citizens working in Kyrgyzstan and Kazakhstan.

The report is mainly based on information collected during fact-finding missions to Bishkek and Osh (in the border area to Uzbekistan) in Kyrgyzstan in April/May 2007, November 2008 and finally a fact-finding mission to the south of Kazakhstan (Almaty and Shymkent) in October/November 2010. Other sources have also been used.

Relevant information may also be found in another Landinfo report detailing the situation of Uzbek asylum seekers returning to Uzbekistan (Landinfo 2011).

SAMMENDRAG

Dette temanotatet omhandler utreisesituasjonen for usbekiske borgere og hvilke straffebestemmelser som gjelder for overtredelse av gjeldende grensepasseringsregler. Notatet omhandler også situasjonen for arbeidsmigranter fra Uzbekistan som reiser til nabolandene Kirgisistan og Kasakhstan. Notatet bygger hovedsakelig på informasjon innhentet på tjenestereise til Bisjkek og Osj i Kirgisistan i april/mai 2007 og november 2008, og til områder sør i Kasakhstan (Almaty og Shymkent) i oktober/november 2010.

Notatet erstatter delvis tidligere returnotat fra 2007 og 2009, med oppdatert informasjon fra siste tjenestereise i 2010.

Notatet kan leses i sammenheng med Landinfos notat (2011) om retursituasjonen for usbekiske asylsøkere.

INNHold

1. Innledning	5
2. Utreisebestemmelser	5
2.1 Pass	5
2.2 Utreisevisum	5
2.3 Lovlig grensepassering	7
3. Straffereaksjoner for ulovlig grensepassering, overskredet utreisevisum og uriktige opplysninger knyttet til utreisen	7
3.1 Grensepassering	7
3.2 Overskredet utreisevisum	8
3.3 Utreise basert på uriktig informasjon	9
4. Arbeidsutvandring fra Usbekistan	11
4.1 Generelt om arbeidsutvandring	11
4.2 Arbeidsutvandring til Kirgisistan	11
4.3 Arbeidsutvandring til Kasakhstan	12
5. Referanser	14

1. INNLEDNING

Landinfo gjør i dette notatet rede for eksisterende utreisebestemmelser og straffebestemmelser som gjelder ved brudd på disse. Videre omhandler rapporten informasjon om arbeidsmigrasjonen til nabolandene Kirgisistan og Kasakhstan.

Informasjonen i dette temanotatet baserer seg først og fremst på informasjon innhentet på tjenestereise til Bisjkek og Osj i Kirgisistan i april/mai 2007 og november 2008, og på tjenestereise til Astana, Almaty og Shymkent i Kasakhstan i oktober/november 2010.

Landinfo har lenge ønsket å foreta en tjenestereise til Usbekistan, men har ikke fått innvilget visum. Innhenting av informasjon har derfor foregått i Bisjkek og i Osj i Kirgisistan og i Almaty og Shymkent i Kasakhstan. Osj er en av grensebyene sør i Kirgisistan i Ferghana-dalen og Shymkent ligger nær Usbekistan på kasakhstansk side. Landinfo har hatt møter med en rekke lokale menneskerettighetsorganisasjoner, internasjonale organisasjoner og journalister som har uttalt seg om nevnte tema.

Kildene Landinfo har hatt møter med har blitt anbefalt av blant andre seniorforsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt, Stina Torjesen og av Michael Hall, tidligere International Crisis Group, nå SOROS, New York.

Landinfo har også inkludert annen tilgjengelig informasjon om utreisebestemmelser, straffereaksjoner og arbeidsutvandring.

2. UTREISEBESTEMMELSER

2.1 PASS

Borgere av Usbekistan har et felles innenriks-/utenrikspass. Dette passet utstedes ved 16 års alder. Fornyelse skjer ved 25 år og 45 år. Etter fornyelse ved 45 år er passet gyldig livet ut (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.). Alle usbekere som forlater Usbekistan må ha gyldig pass. Dette gjelder også utreise til de land hvor det ikke er krav om utreisevisum (se 2.2).

Usbekere som skal reise fra et sted til et annet (enten innad i Usbekistan eller over grensene til nabolandene) har i utgangspunktet alltid med seg sitt pass (intervju med usbekisk flyktning i Kirgisistan, november 2008).

2.2 UTREISEVISUM

For å kunne forlate Usbekistan må usbekiske borgere ha et utreisevisum stemplet inn i sitt usbekiske pass. Usbekistan er det eneste landet av de tidligere sovjetrepublikkene hvor utreisevisum fortsatt er et krav for å forlate landet.

Det er noe uklart for hvilke land utreisevisum ikke er et krav. En representant for Open Society Institute (intervju i Brussel, april 2009) opplyser at disse forholdene er i stadig endring og at det er vanskelig å holde seg orientert om hva som er gjeldende til enhver tid. Landinfo har fått ulike svar fra ulike kilder på spørsmål om hvilke land

som er unntatt bestemmelsen om utreisevisum. Ifølge en rapport fra Uzbek-German Forum for Human Rights (2010), er utreisevisum et krav for reise til alle land utenfor Samveldet av Uavhengige Stater (SUS), også kalt tidligere sovjetrepublikker. Usbekistan har inngått en egen avtale med Russland og Kasakhstan om at usbekiske borgere ikke kan reise videre til land utenfor SUS hvis de ikke har et utreisevisum.

Utreisevisum må søkes hos Innenriksministeriets lokale OVIR-kontor (Otdel Viz i Registratsii) som finnes i alle regioner i landet. Søkerne må fylle ut et skjema og levere inn passet. Skjemaet må signeres av søker og av søkers arbeidsgiver. Behandlingstiden for å få utreisevisumet skal ta 15 arbeidsdager. Det er ikke OVIR-kontoret som tar beslutningen om å utstede utreisevisum eller ikke. OVIR viderefremidler informasjonen til Nasjonalt Sikkerhetsorgan (NSS), hvor beslutningen om utstedelse eller ikke i realiteten blir fattet. På denne måten har sikkerhetstjenesten full oversikt over hvem som forlater landet og reiser til områder utenfor SUS (Uzbek-German Forum for Human Rights 2010).

Ifølge usbekiske kilder, må man betale et gebyr for å få utreisevisumet utstedt. Ifølge de samme kildene er det som regel en enkel prosess å få et utreisevisum, selv om utreisevisum nektes utstedt i helt spesielle saker. Eksempler på tilfeller hvor utreisevisum kan nektes utstedt er bl.a. der søkeren har anklager mot seg eller har saker oppe i rettsapparatet. Også personer som er innkalt til militærtjeneste kan bli nektet utreisevisum. Flere kilder påpekte imidlertid at det er merkelig om personer som har vært involvert i kriminelle forhold, søker om utreisevisum. Hvis de ønsker å gjemme seg for myndighetene, vil de trolig heller ikke søke utreisevisum (intervju i Kirgisistan, november 2008).

En representant for en usbekisk organisasjon (intervju i Brussel, april 2009) opplyste til Landinfo at selv om det i utgangspunktet skal være enkelt å få utstedt utreisevisum, kan det for enkelte personer være en møysommelig prosess. Det tok to måneder for denne personen å få utstedt utreisevisum. Hun mente at dette var pga. hennes profilerte rolle innen menneskerettighetsarbeid i Usbekistan, og at dette er en metode myndighetene bruker for å vise kontroll.

I mars 2011 fikk menneskerettighetsaktivisten Dmitry Tikhonov innvilget utreisevisum etter å ha blitt nektet utreise to ganger i løpet av 2010. Først søkte han om utreisevisum for å delta i en afrikansk ekspedisjon og senere for å besøke sin bror i Tyskland. Tikhonov gikk til sak mot usbekisk innenriksministerium. Etter å ha fått internasjonal oppmerksomhet vant Tikhonov fram med saken sin og fikk utstedt utreisevisum (Radio Free Europe 2011).

Ifølge Uzbek-German Forum for Human Rights (2010) har det vært mange menneskerettighetsaktivister og journalister som har vært nektet utreisevisum uten at myndighetene har kunnet gi noen formell forklaring på hvorfor de har unntatt denne gruppen fra å reise. Personer med tilknytning til uregistrerte religiøse grupper, som Jehovas Vitner, protestantiske menigheter og representanter for muslimske grupper, har blitt nektet utreisevisum.

Forsinkelser i utstedelsesrutinene kan også skyldes korrupsjon. Forsinkelser kan tvinge søkeren til å måtte betale mer, slik at utstedelsen skal kunne gå raskere. Dette skjer både på landsbygda og i byene, ifølge Uzbek-German Forum for Human Rights (2010). Det vises til et konkret eksempel hvor en usbekisk journalist som jobbet i utlandet dro hjem for å få utreisevisumet sitt forlenget. Han ventet en måned for å få

det gjort og så seg nødt til betale 1000 USD for å få det forlenget for ikke å miste jobben i utlandet.

Etter at utreisevisumet er stemplet inn i passet, kan man søke om visum til det landet man skal reise til. Utreisevisumet er gyldig i to år, og utreise og retur til Usbekistan må skje innenfor denne perioden (intervju med menneskerettighetsorganisasjoner i Kirgisistan, november 2008).

2.3 LOVLIG GRENSEPASSERING

Vilkåret for lovlig grensepassering er at man må krysse grensen ved en offisiell grensepost og med de rette dokumenter som gir rett til å passere grensen (se siste avsnitt under 2.5).

Usbekistan og Kirgisistan har flere offisielle grenseoverganger, hvor grensevakter kontrollerer dokumentene. Gyldig pass gjelder som gyldig dokument for grensepassering. Barn som krysser landegrensen må ha fødselsattest og være i følge med usbekiske borgere for å krysse grensen. Usbekere kan oppholde seg 60 dager i Kirgisistan uten nærmere tillatelse fra kirgisiske myndigheter (Representanter for NGOer, intervju i Kirgisistan november 2008).

Det er også krav om pass for reiser innad i Usbekistan når en reiser fra en region til en annen.

3. STRAFFEREAKSJONER FOR ULOVLIG GRENSEPASSERING, OVERSKREDET UTREISEVISUM OG URIKTIGE OPPLYSNINGER KNYTTET TIL UTREISEN

3.1 GRENSEPASSERING

Det er ikke ulovlig etter straffeloven å forsøke å krysse grensen mellom Usbekistan og Kirgisistan uten nødvendige dokumenter (gyldig pass), men grensevaktene skal etter loven kunne stoppe grensepasseringen. Ifølge informasjon innhentet i 2007, 2008 og også i 2010, er det imidlertid mye korrupsjon ved grensepasseringene, slik at personer uten gyldig dokumenter kan betale seg over grensen. Grensevaktene er lite profesjonelle og lar seg bestikke. Grensene er svært porøse. Dette er informasjon som har blitt formidlet gjennom en rekke intervjuer.

Flere kilder, herunder International Crisis Group og lokale menneskerettighetsorganisasjoner (intervju 2007; intervju 2008), har også bekreftet at det er lett å komme seg over grensen på andre steder enn ved de ordinære grenseovergangene. Dette bildet ble også bekreftet i intervju med usbekisk flyktning i Osj i november 2008. En kirgisisk NGO som jobber med juridisk bistand til usbekere i grenseområdet Usbekistan/Kirgisistan (intervju i Osj, november 2008) viste til en episode der to mennesker ble skutt ned av usbekiske grensevakter da de forsøkte å krysse grensen ulovlig. De to krysset grensen på et sted der det vanligvis ikke er kontroll.

Radio Free Europe viser til at grensepersonalet på grensen mellom Kirgisistan og Usbekistan har innført egne bestemmelser for grensepasseringer, og tar seg betalt fra en befolkning som ikke kjenner sine rettigheter (Umetov 2009).

Også grensene mellom Usbekistan og Kasakhstan er porøse. En representant for International Organization for Migration (IOM) opplyste at det er lett å krysse grensen mellom Usbekistan og Kasakhstan. Også ved retur er det lett å krysse grensen. Ifølge IOM er det ingen som spør etter reisedokumenter (intervju oktober/november 2010). Kazakhstan International Bureau on Human Rights and Rule of Law¹ i Shymkent (intervju, november 2010) opplyste at de som krysser grensen på lovlig vis har pass. De som krysser grensen ulovlig betaler til grensevaktene. Enkelte betaler for grensepasseringen til mellommenn, mens andre betaler direkte til grensevaktene. Journalisten Olga Dosybieva² (intervju i Almaty, november 2010) opplyste at grensepasseringer blir arrangert av mellommenn og grensevaktene snur ryggen til. Om en person er ettersøkt i Usbekistan kan han likevel komme seg over grensen til Kasakhstan. Grensevaktene har sjelden tilgang til informasjon om at personer er ettersøkt. En usbekisk flyktning (intervju i Almaty, november 2010) opplyser at det koster ca. 450 kasakhstanske tenge (KZT) (ca. 20 EUR) å krysse grensen fra Usbekistan til Kasakhstan, og at pengene betales direkte til sjåførene på den andre siden av grensen og ikke til de som står og vokter grensene.

Det foregår mye korrupsjon og bestikkelser, ikke bare ved grenseovergangene men også på flyplassene. Til tross for at et system for kontroll av korrupsjon er på plass, er altså korrupsjon utbredt innad i systemet (intervju med internasjonal organisasjon i Kirgisistan, november 2008). En representant for International Crisis Group (intervju, april/mai 2007) opplyste at det nok er vanskeligere å bestikke seg gjennom en kontroll på flyplassen i Tasjkent uten gyldige dokumenter. Det kan alltid være en mulighet, men langt vanskeligere enn via landeveien. Dette bildet ble bekreftet av IOM i 2010. Ved ankomst på flyplassen i Tasjkent er det "normal" grensekontroll og tollkontroll. Det er imidlertid streng kontroll ved avreise fra flyplassen i Tasjkent (intervju i Almaty, oktober/november 2010).

3.2 OVERSKREDET UTREISEVISUM

Det er usikkerhet om hvordan straffereaksjonene for retur med overskredet utreisevisum praktiseres. Usbekisk straffelov, art. 223, sier følgende (Criminal Code 1994):

Illegal Exit from or Entry in Republic of Uzbekistan

Exit from or entry in the Republic of Uzbekistan, or crossing the state border, which violate the duly set procedures – shall be punished with fine from fifty to one hundred minimum monthly wages, or imprisonment from three to five years.

¹ Kazakhstan International Bureau on Human rights and Rule of Law er en anerkjent menneskerettighetsorganisasjon i Kasakhstan som blant annet har et nært samarbeid med UNHCR.

² Olga Dosybieva har jobbet som uavhengig journalist i 20 år, det meste av tiden i Sør-Kasakhstan, i området rundt Shymkent. Hun har skrevet mye om usbekernes problemer, migrasjon og menneskerettigheter.

The same actions committed:

a) by breakthrough;

b) by previous concert by a group of individuals;

c) by an official whose exit requires a special approval –

shall be punished with imprisonment from five to ten years.

Foreign nationals and stateless persons, who arrived in Uzbekistan without due formalization of entry documents in order to exercise the right to political asylum envisaged by the Constitution of the Republic of Uzbekistan, shall be excused from liability.

Kildene er ikke samstemte, og loven synes å praktiseres tilfeldig. Ifølge representanter for to NGOer i Osj³ (intervju i Kirgisistan, november 2008), så er overskredet utreisevisum ikke en straffesak etter loven. Det gis en administrativ straff for overtredelse. Ifølge de samme representantene er det imidlertid ikke alltid slik at usbekiske myndigheter følger loven, og det kan være tilfeldig hvordan lovverket brukes. Dersom de som har overskredet utreisevisumet har en god grunn for det, kan de være heldige og kun få en administrativ bot. Gode grunner kan være problemer med billetten, mangel på penger, helseproblemer etc. Eksisterer det ingen såkalt god grunn for overtredelsen, kan det bli opprettet straffesak. Det er imidlertid mulig å bestikke seg ut av situasjonen.

Amnesty International hevder på sin side at overtredelse av utreisevisumet er straffbart etter usbekisk straffelov. Amnesty opplyser at usbekere i utlandet har hatt vanskeligheter med å få fornyet sitt utreisevisum mens de har vært i utlandet. Det vises til ett tilfelle hvor en usbekisk borger i 2007 ble dømt etter art. 223 i straffeloven for overtredelse av utreisevisumet ved retur. Borgeren ble dømt til fem års fengsel for ulovlig utreise. Han ble imidlertid løslatt fra fengsl under et amnesti, men har husarrest og et permanent utreiseforbud (Amnesty 2009).

Uzbek-German Forum of Human Rights (2010) opplyser at de kjenner til to tilfeller hvor personer har blitt straffeforfulgt pga. lange opphold i utlandet uten fornyelse av utreisevisumet, i henhold til art. 223 i straffeloven. Strafferammen er en bot tilsvarende 200–400 ganger minimumslønn⁴ eller fengsel i tre til fem år. I begge nevnte tilfeller greide vedkommende å unngå straff. De to fikk amnesti, men saken blir likevel stående imot dem.

3.3 UTREISE BASERT PÅ URIKTIG INFORMASJON

Utreise basert på uriktig informasjon ilegges administrativ straff. UNHCR skriver følgende i en e-post til Landinfo i mai 2005:

Administrative sanctions (payment of fines equivalent to 3-5 times of minimum monthly wage) are provided for by art. 226 of the Code on Administrative Responsibility for violation by citizens of Uzbekistan of "the established procedure for application for validation of documents for

³ En av de to gir juridisk bistand til usbekiske flyktninger som kommer over grensen til Kirgisistan.

⁴ Minimumslønn i Usbekistan for perioden desember 2009 – august 2010 var 37 680 UZS, tilsvarende ca. 25 USD pr. måned. I august 2010 gikk minimumslønnen opp til 28 USD, ifølge U.S. Department of State (2010)

departure abroad", which normally refers to intentional giving of misinformation in the application.

UNHCR sier videre i samme e-post:

If a citizen who had left the country in contravention of the existing procedures returns to Uzbekistan and comes to the attention of the authorities, he/she can be punished under art. 223 of the Criminal Code, which provides for a range of punishments from a monetary penalty (fine equivalent to 50-100 times of minimum monthly wage) to imprisonment (3-5 years).

Her forstår Landinfo det slik at UNHCR refererer til personer som har reist ut uten å være i besittelse av de dokumentene (inkludert utreisevisum) som de etter loven skal ha.

Under Landinfos tjenestereise til Osj i Kirgisistan i april/mai 2007, opplyste flere av kildene at de kjente til en rekke tilfeller der personer var blitt dømt for ulovlig grensepassering. De kildene Landinfo snakket med opplyste at i disse tilfellene dreiet det seg om personer som myndighetene anså som politiske motstandere.

En kjent menneskerettighetsaktivist, Bakhodir Namazov, opplyste under et møte i Almaty i november 2010, at utreise uten påkrevet utreisevisum, kan føre til straffesak. Han viste til et konkret tilfelle hvor en person hadde sittet lenge fengslet pga. ulovlig utreise. Personen hadde imidlertid også fått tilleggsstraff for et annet forhold slik at straffen ble lengre. Ifølge Namazov er det vanlig at myndighetene blander flere forhold for å få personen ilagt en streng straff. Dette ble meddelt av flere kilder under Landinfos opphold i Shymkent og Astana i november 2010. Flere kilder fremhevet at dette er noe som hyppig skjer.

Flyktningen Diloram Abdukodirova, som reiste tilbake til Usbekistan i januar 2010 etter å ha reist ut i forbindelse med hendelsen i Andisjan i 2005, ble dømt for illegal grensepassering og anti-konstitusjonell virksomhet da hun kom tilbake. Hun fikk en dom på ti år den 30. april 2010 (Human Rights Watch 2010). Ifølge Human Rights Watch (e-post, mars 2011) ble Abdukodirova blant annet dømt for å ha reist ut uten utreisevisum, hvilket hun heller ikke hadde siden hun reiste ut grunnet frykt. Human Rights Watch nevner to andre tilfeller hvor personer har blitt dømt for illegal grensepassering, men hvor anklagen i realiteten har vært brukt for å straffeforfølge personer som er kritiske mot regimet, slik andre kilder tidligere har nevnt. Abdumalik Boboev ble anklaget etter art. 233 fordi han ikke skal ha hatt et nødvendig stempel i passet da han krysset grensen. Journalisten Umida Niyazova, som tidligere jobbet for både Freedom House og Human Rights Watch i Tasjkent, ble arrestert i januar 2007. Hun ble anklaget for ulovlig grensepassering etter art. 223 første ledd i straffeloven, i tillegg til smugling (fordi hun ikke hadde klarert sin PC) etter art. 246 del 1, og for å ha tatt med ekstremistisk litteratur over grensen, art. 244/1 del 3. Niyazova ble dømt til syv års fengsel 1. mai 2007. Hun ble løslatt 8. mai 2007 og ble gitt en betinget dom med meldeplikt og overvåkning i tre år (Front Line 2007). Ifølge Human Rights Watch (2007) ble Niyazova dømt pga. sitt menneskerettighetsarbeid.

4. ARBEIDSUTVANDRING FRA USBEKISTAN

4.1 GENERELT OM ARBEIDSUTVANDRING

Det foregår en utstrakt arbeidsutvandring fra Usbekistan til Kirgisistan og Kasakhstan, og deretter videre til Russland og Ukraina.

Usbekiske myndigheter godtar at mange usbekere drar til andre land for å jobbe og tjene penger (International Crisis Group, ved Paul Quinn-Judge, intervju i Bisjkek november 2008). Organisasjonen mente imidlertid at det er trolig at sikkerhetstjenesten følger med på situasjonen og at de har god oversikt. De som reiser ut må ha en god forklaring på hvorfor de drar til utlandet; for eksempel at de skal besøke slektninger i ulandet eller jobbe på et marked på den andre siden av grensen.

4.2 ARBEIDSUTVANDRING TIL KIRGISISTAN

Usbekiske borgere kan oppholde seg i Kirgisistan i 60 dager uten visum. Oppholder de seg mer enn fem dager i Kirgisistan, skal de registrere seg ved den lokale politistasjonen. Det er imidlertid vanskelig for usbekere å få en slik registrering fra kirgisiske myndigheter og derfor er det mange som oppholder seg i Kirgisistan uten denne registreringen. Bostedsregistrering krever at noen er villige til å leie ut bolig til usbekerne, og dette er det mange som ikke er villige til å gjøre (intervju med internasjonal organisasjon i Kirgisistan, november 2008).

Opptøyene som fant sted mellom usbekere og kirgisere i Osj i juni 2010, hvor flere hundre mennesker ble drept og over 300 000 usbekere ble drevet på flukt, endret situasjonen for en periode⁵. Mange etniske usbekere som opprinnelig bodde i grenseområdene i Kirgisistan søkte over grensen til Usbekistan, mens situasjonen vanligvis har vært at usbekere drar fra Usbekistan til Kirgisistan. Usbekistan tok vel imot de som dro over grensen og praktiserte åpne grenser for en kort periode. Situasjonen roet seg etter hvert i Osj og i områdene rundt og usbekerne dro tilbake.

En kirgisisk NGO som driver med juridisk bistand til usbekere som har kommet over grensen fra Usbekistan til Osj, opplyser at det tidligere var mange som kom over grensen grunnet politiske forhold, særlig etter hendelsen i Andisjan i 2005. I de senere årene har det vært mer den økonomiske situasjonen som er årsak til at mange forlater Usbekistan. Organisasjonen viser imidlertid til at mange usbekere later som de er arbeidsmigranter selv om de i realiteten er flyktninger som har forlatt Usbekistan grunnet redsel for myndighetene. De har ingen økonomiske ressurser, ingen inntekt og later som om de kommer av økonomiske grunner. De venter på at situasjonen i Usbekistan skal forandre seg. De vil ikke søke asyl i Kirgisistan fordi de ikke ønsker å ha noe å gjøre med kirgisiske myndigheter.

⁵ Etniske kirgisere gikk til angrep på usbekiske bosettinger. Det har versert mange teorier i etterkant av hendelsene om hva som egentlig skjedde og hva som var opphavet til konflikten. Flere kilder hevder at opptøyene var iscenesatt av tidligere president Bakievs tilhengere for å skaffe Bakiev støtte. Andre hevder at konflikten mellom de to gruppene har ulmet i lengre tid pga. usbekernes noe sterkere posisjon i området. Usbekerne har tradisjonelt sett vært mer innflytelsesrike i forretningsmarkedet og har innehatt posisjoner på markeder og innen restaurantdrift. Kirgiserne har innehatt politiske posisjoner.

Videre vises det til at de som kommer over grensen av økonomiske grunner stort sett er bønder, handelsmenn og håndverkere som har vanskeligheter med å greie seg økonomisk i Usbekistan. En del har også blitt motarbeidet i arbeidet sitt ved at myndighetene for eksempel har satt seg imot utvidelser av bedriften etc. Usbekiske myndigheter ønsker kontroll over arbeidslivet (intervju med kirgisisk NGO, Kirgisistan november 2008).

Når personer har oppholdt seg som arbeidsmigranter i Kirgisistan for så å reise tilbake til Usbekistan, blir de sjekket på grensen og ofte utsatt for press og fratatt penger. Ovennevnte organisasjon opplyser at alle som kommer tilbake fra utlandet til Usbekistan blir sjekket.

En internasjonal organisasjon i Osj, Kirgisistan (intervju, november 2008) opplyser at mange reiser ut på grunn av dårlige økonomiske forhold og ingenting annet. Disse presenterer kanskje en historie om forfølgelse når de kommer til et annet land. Problemet, ifølge denne organisasjonen, er at ved retur til Usbekistan vil myndighetene se annerledes på de som har søkt asyl enn de som kun har reist ut og jobbet i utlandet.

4.3 ARBEIDSUTVANDRING TIL KASAKHSTAN

Mange usbekere drar også over grensen til Kasakhstan. Én og en halv timers kjøring fra byen Shymkent sør i Kasakhstan ligger to grensestasjoner. Her er det livlig trafikk til og fra. På kasakhstansk side sees flere vekslingsboder hvor det kan veksles inn usbekiske ”som” og kasakhstanske ”tenge”. Ifølge informasjon innhentet fra flere kilder på Landinfos tjenestereise til Kasakhstan er det lett for usbekiske borgere å krysse grensen til Kasakhstan. Usbekiske borgere kan oppholde seg i Kasakhstan i fire uker uten nærmere tillatelse. Etter denne perioden må det søkes spesielt om en forlengelse hos kasakhstanske myndigheter (IOM, intervju i Almaty oktober/november 2010).

Den kasakhstanske menneskerettighetsorganisasjonen Kasakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law (intervju i Almaty, november 2010) opplyste at mange av de usbekerne som søker om flyktningstatus i Kasakhstan, forlater Usbekistan grunnet økonomiske forhold. Mange av dem ønsker kun å få seg en jobb, men oppsøker UNHCR i håp om å bli sendt til et tredje land. Ved organisasjonens kontor i Shymkent (intervju, november 2010) ble det uttalt at de fleste som kommer til Shymkent-området fra Usbekistan kommer av økonomiske grunner. De er rene arbeidsmigranter. Mange jobber som bygningsarbeidere på anlegg, andre jobber innen jordbruk og mange jobber som bakere. Usbekiske bakere er et kjent begrep. Lønningene som betales til usbekiske arbeidere er lavere enn de som betales til kasakhstanske borgere. Antallet usbekere i Shymkent-området er uvisst, men det antas at de utgjør 30 – 40 % av befolkningen. Mange oppholder seg der illegalt og det er derfor vanskelig å vite hvor mange som bor der.

Organisasjonen Berek⁶ i Shymkent (intervju, november 2010) opplyste at de aller fleste usbekere som jobber i grenseområdene sør i Kasakhstan jobber ulovlig. Mange

⁶ Organisasjonen Berek er en lokal NGO som jobber med blant annet arbeidsmigranter. Organisasjonen hjelper migrantene med registrering, arbeid, informasjon og retts hjelp. Organisasjonen får blant annet støtte fra Eurasia Foundation og EU. Landinfo fikk anbefaling fra International Bureau of Human Rights and Rule of Law om å møte denne organisasjonen.

jobber på bomullsplantasjene i Kasakhstan og flytter fra gård til gård. Ofte kommer arbeiderne med hele familien fra Usbekistan. Andre jobber på anleggsplasser. Mange har ingen skriftlig avtale med arbeidsgiveren. Kasakhstansk politi foretar enkelte ganger kontroller på bygg- og anleggsområder og på markedene. Politiet vet at det er mange som jobber ulovlig på disse stedene. Enkelte sendes ut av landet, men det ble opplyst at de samme arbeidsmigrantene kommer tilbake igjen etter kort tid. De fleste usbekerne forsøker å få seg jobb i grenseområdet. Her bor det tradisjonelt mange usbekere. Usbekerne har egne usbekiske landsbyer og usbekiske skoler. Det er vanskeligere å etablere seg lenger nord i landet.

Ifølge Berek må arbeidsmigrantene ofte levere passet sitt til arbeidsgiveren. Berek opplyste at de som organisasjon ofte må hjelpe usbekiske migranter med både å få lønn og å få tilbake passet.

Det er også mange enslige kvinner som kommer fra Usbekistan til Kasakhstan for å jobbe som hushjelp. Mange av dem er unge jenter på 14-15 år som ender opp med å jobbe som prostituerte (Berek, intervju november 2010). En organisasjon som jobber for å hjelpe unge usbekiske kvinner ut av prostitusjonen, The Legal Centre of Womens Initiative,⁷ opplyste at usbekiske myndigheter er involvert i menneskehandelen som trafficker. Jentene krysser ikke grensen på offentlig grensepost, men på steder som er autorisert av myndighetene (intervju i Shymkent, november 2011).

Kasakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law i Shymkent (intervju, november 2010) opplyste at lønningene i Kasakhstan er langt høyere enn i Usbekistan, og at dette trekker usbekere over grensen. Som et eksempel på inntektsforskjellene ble det vist til at en dommer i Kasakhstan tjener mellom 600 og 700 USD i måneden, mens inntekten i Usbekistan vil være ca. 100 USD.

⁷ Organisasjonen går under navnet Sana Sezim og har kontor i Shymkent.

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2009, 28. april). *Uzbekistan Submission to the Human Rights committee. 96th session, 16-31 July 2009 Pre-sessional meeting of the Country Report Task Force on Uzbekistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR62/002/2009/en/a834e62b-fcd5-4391-b44c-f8d8fcc3f6a3/eur620022009en.pdf> [lastet ned 24. mai 2011]
- [Criminal Code] (1994, 22. september). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Tasjkent: Republic of Uzbekistan. Tilgjengelig via <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,NATLEGBOD,,UZB,3ae6b59216,0.html> [lastet ned 24. mai 2011]
- Front Line (2007, 9. mai). Umida Niyazova released. *Front Line*. Tilgjengelig fra <http://www.frontlinedefenders.org/umida-niyazova-released> [lastet ned 24.mai 2011]
- Human Rights Watch (2010, 4. mai). *Uzbekistan: Stop persecuting Andijan Refugees` Families*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/05/04/uzbekistan-stop-persecuting-andijan-refugees-families> [lastet ned 24. mai 2011]
- Human Rights Watch (2007, 25. januar). *Uzbekistan: Release Human Rights Defender*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2007/01/25/uzbekistan-release-human-rights-defender> [lastet ned 24.mai 2011]
- Landinfo (2011, 20. mai). *Retursituasjonen for usbekiske asylsøkere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1629/1/1629_1.pdf [lastet ned 24. mai 2011]
- Radio Free Europe (2011, 25. mars). Uzbek activist Granted Exit Visa After Long Struggle. *Radio Free Europe*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/uzbek_activist_granted_exit_visa_after_struggle/2349482.html [lastet ned 24.mai 2011]
- Umetov, C. (2009, 26. april). Uzbekistan and Kyrgyzstan: Border Hassles Abound. *Eurasianet.org*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav042709b.shtml> [lastet ned 24.mai 2011]
- U.S. Bureau of Consular Affairs (u.å.). *Uzbekistan Reciprocity Schedule*. Washington, DC: U.S. Department of State. [Siden er ikke lenger tilgjengelig på Internett]
- U.S. Department of State (2010, 11.mars). *2009 Human rights report: Uzbekistan*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/sca/136096.htm> [lastet ned 24. mai 2011]

- Uzbek-German Forum for Human Rights (2010). *“Your travel abroad is not appropriate”*: Propiska, exit visas and other relics of the Soviet era in Uzbekistan today. Berlin: Uzbek-German Forum for Human Rights. Tilgjengelig fra http://www.aprodev.eu/files/Central_Asia/Propiska_Reports_2010/100512_freed_om_of_movement_propiska_summary_uz_en.pdf [lastet ned 9. mars 2011]

Muntlige kilder

- Berek. Intervju i Shymkent november 2010.
- Dosybieva, O. Intervju i Almaty november 2010.
- Human Rights Watch. E-post mars 2011.
- International Crisis Group, ved Michael Hall. Intervju i Kirgisistan april/mai 2007.
- International Crisis Group, ved Paul Quinn-Judge. Intervju i Kirgisistan november 2008.
- International Organisation of Migration. Intervju i Almaty oktober/november 2010.
- Internasjonal organisasjon. Intervju i Kirgisistan november 2008.
- Kazakhstan Internaional Brueau for Human Rights and Rule of Law. Intervju i Almaty november 2010.
- Kazakhstan Internaional Brueau for Human Rights and Rule of Law. Intervju i Shymkent november 2010.
- Kirgisisk NGO som driver juridisk bistand. Intervju i Kirgisistan november 2008.
- Legal Center of Womens Intiative (Sana Sezim). Intervju i Shymkent november 2010.
- Namazov, B. Intervju i Almaty november 2010.
- Open Society Institute. Intervju i Brussel 2. april 2009.
- Representanter for NGOer. Intervjuer i Kirgisistan november 2008.
- UNHCR. E-post mai 2005.
- Usbekisk flyktning. Intervju i Osj, Kirgisistan november 2008.
- Usbekisk flyktning. Intervju i Almaty, Kasakhstan november 2010.
- Usbekisk NGO. Intervju i Brussel april 2009.